

УДК 656.71:339(100)(045)

МІСЦЕ ВИРОБНИЧОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ МІЖНАРОДНИХ АЕРОПОРТІВ У СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ**Ложачевська О.М., д.е.н.,***Національний транспортний університет, м. Київ***Сидоренко К.В.***Національний авіаційний університет, м. Київ*

Метою роботи є дослідження економічної природи конкурентоспроможності, виявлення місця виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів у системі забезпечення глобальної конкурентоспроможності. Методологічна база роботи включає положення теорій та концепцій конкурентоспроможності, концептуальних підходів до дослідження інфраструктури. В роботі відзначено, що в сучасних умовах розвитку світового господарства суттєво підвищується роль інфраструктури аеропортів, оскільки конкурентоспроможна виробнича інфраструктура міжнародних аеропортів створює передумови для посилення інтеграційних процесів шляхом забезпечення вільного пересування пасажирів і вантажів, залучення країн до участі у міжнародній торгівлі, є одним з основоположних факторів соціально-економічного зростання національних економік. Встановлено, що країни, які мають конкурентоспроможну аеропортову інфраструктуру, є також і лідерами за Індексом глобальної конкурентоспроможності, тобто від рівня конкурентоспроможності виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів залежить не лише місце, яке посідають аеропорти на світовому ринку авіаперевезень, а й конкурентоспроможність аеропортового сектору, економічного регіону та національної економіки загалом. Результати роботи можуть використані у подальших наукових дослідженнях і практичних розробках у сфері формування конкурентоспроможності виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів.

Ключові слова: конкуренція, глобальна конкурентоспроможність, фактори конкурентоспроможності, виробнича інфраструктура, аеропорт

UDC 656.71:339(100)(045)

THE PLACE OF PRODUCTION INFRASTRUCTURE OF INTERNATIONAL AIRPORTS IN THE SYSTEM OF ENSURING GLOBAL COMPETITIVENESS**Lozhachevska O. , Dr.of Econ.Sc.,***National Transport University, Kyiv***Sydorenko K.,***National Aviation University, Kyiv*

The purpose of the work is to study the economic nature of competitiveness, to

identify the place of production infrastructure of international airports in the system of ensuring global competitiveness. The methodological basis of work includes the position of theories and concepts of competitiveness, conceptual approaches to the study of infrastructure. It is noted that in modern conditions of development of the world economy the role of airport infrastructure is significantly increased. Competitive production infrastructure of international airports creates preconditions for strengthening integration processes by ensuring the free movement of passengers and goods, involving countries in international trade; it is one of the fundamental factors in the socio-economic growth of national economies. It is established that countries with competitive airport infrastructure are also leaders in the Global Competitiveness Index. The location of airports in the global air transport market, as well as the competitiveness of the airport sector, the economic region and the national economy, generally depends on the level of competitiveness of the production infrastructure of international airports. The results of the work can be used in further scientific research and practical developments in the field of forming the competitiveness of the production infrastructure of international airports.

Keywords: competition, global competitiveness, factors of competitiveness, production infrastructure, airport

Актуальність проблеми. В сучасних умовах розвитку світового господарства суттєво підвищується роль інфраструктури аеропортів, оскільки конкурентоспроможна виробнича інфраструктура міжнародних аеропортів створює передумови для посилення інтеграційних процесів шляхом забезпечення вільного пересування пасажирів і вантажів, залучення країн до участі у міжнародній торгівлі, є одним з основоположних факторів соціально-економічного зростання національних економік. Тому, враховуючи актуальність проблематики формування конкурентоспроможності виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів, необхідним є уточнення її ролі та місця у системі забезпечення глобальної конкурентоспроможності.

Аналіз останніх наукових досліджень. На основі наукових досягнень вітчизняних (Базиліук Я.Б. [1], Брикова І.В. [2], Будкін В. [3], Лук'яненко Д.Г., Поручник А.М., Антонюк Л.Л. [4], Рибчук А.В. [5], Хохлюк А.М. [6]) та закордонних (Button K., Vega H. [7], Jouanjean M., Velde D., Balchin N. [8], Ochieng E., Price A., Moore D. [9], Portugal-Perez A., Wilson J. [10], Shepherd B. [11]) видатних вчених нами було розпочато дослідження важливості формування конкурентоспроможності

виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів в якості драйвера соціально-економічного розвитку світового господарства [12; 13].

Водночас, незважаючи на наявність глибоких і ґрунтовних наукових праць вітчизняних і закордонних вчених, питання формування глобальної конкурентоспроможності з урахуванням взаємозв'язку з конкурентоспроможністю виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів недостатньо розроблені й потребують удосконалення, а їх висока теоретична і практична значимість обумовлюють актуальність обраної теми і напрямів дослідження.

Мета роботи – дослідити економічну природу конкурентоспроможності, виявити місце виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів у системі забезпечення глобальної конкурентоспроможності.

Викладення основного матеріалу. Для досягнення мети дослідження необхідним є уточнення сутності та принципів конкурентоспроможності. Аналіз наукових праць дає можливість стверджувати, що хоча дефініція «конкурентоспроможність» є однією з найпоширеніших економічних понять, однак, враховуючи її багатогранність, на сьогоднішній день відсутнє єдине загальноприйняте визначення, оскільки дане поняття застосовується в різних контекстах. Науковці описують конкурентоспроможність як теоретичну, багатовимірну та відносну концепцію, пов'язану з ринковим механізмом на різних рівнях агрегації економічної системи: наднаціональний, національний, регіональний, місцевий, промисловий, галузевий, а також окремих компаній. Тому конкурентоспроможність може розглядатися як властивість певного об'єкта або суб'єкта перевершити конкурентів за певних умов.

Слід відмітити, що автори класичних концепцій і теорій конкурентоспроможності зосереджують свою увагу переважно на конкурентоспроможності на макрорівні (міжнародному, державному, регіональному). Низка підходів до конкурентоспроможності на макрорівні ґрунтується на дослідженнях особливостей міжнародної торгівлі, зокрема формуванні (абсолютних і порівняльних) переваг країн у виробництві певних товарів, які є предметом зовнішньої торгівлі [14; 15], на дослідженнях забезпеченості країн факторами виробництва,

наявність та інтенсивність використання яких є базисною умовою позицій країн на міжнародних ринках [16; 17].

Існує також ряд теорій і концепцій, що ставлять за мету пояснення специфіки конкурентоспроможності залежно від структури ринку (досконала конкуренція, монополія, олігополія). Це класичні підходи, які стверджують що особливості ведення конкурентної боротьби на ринку є визначальними конкурентних позицій окремих гравців [18; 19]. Таким чином, представники класичної школи політекономії висунули перші обґрунтовані ідеї стосовно конкуренції та конкурентних відносин в економічній системі.

В основі неокласичного підходу до конкурентоспроможності лежить дослідження особливостей ведення конкурентної боротьби на мікрорівні, зокрема вивчення конкуренції як одного з ринкових механізмів поряд з ціною, попитом та пропозицією. Так, теорії конкуренції в умовах монополізації виробництва, сформульовані неокласиками Дж. Робінсон [20] та Е. Чемберліном [21], є теоріями розвитку ринку, оскільки науковці вважають монополію суто ринковою ситуацією й з цих позицій аналізують її переваги та недоліки.

Деякі видатні економісти-неокласики стверджують, що ефективна конкуренція можлива лише в умовах економічної динаміки. Монополізацію ринків забезпечує якісно новий рівень виробництва, що ґрунтується на безперервному впровадженні новацій на всіх рівнях [22; 23], володінні знаннями та інформацією [24].

Сучасні ж концепції конкурентоспроможності пов'язані з тенденціями розвитку постіндустріального суспільства й акцентують увагу на тому, що конкуренція набуває нових рис – інноваційних. Економічні агенти зосереджуються не просто на збільшенні частки ринку, а й на створенні нових цінностей, специфічних для споживачів. Основною метою сучасного суперництва вважається не максимізація прибутку та мінімізація витрат, а створення відповідних умов для стабільного розвитку бізнесу [25].

На сучасному етапі глобалізації суспільного та економічного розвитку конкурентна боротьба проводиться насамперед для того, щоб виграти інженерне лідерство та отримати пріоритет у виявленні нових ринків та трансформації наявних ринків з використанням інноваційних

конкурентних переваг [26], інтеграції бізнесу та посилення слабких сторін сильним [27; 28].

Посилення інтеграційних процесів та глобальної регіоналізації привернули увагу науковців у спробі системно описати фактори підвищення конкурентоспроможності регіонів [29], пояснити наслідки від міжнародної регіональної економічної інтеграції для суспільного добробуту і конкурентоспроможності національних економік [30], особливості конкурентоспроможності національних економік у регіональному і глобальному просторі [31; 32].

Не можна не погодитись з М. Портером [33, с. 23], що конкурентоспроможність – це «властивість суб'єкта ринкових відносин виступати на ринку нарівні з присутніми там конкуруючими суб'єктами». Тобто, конкурентоспроможність не слід розглядати відокремлено від суб'єкта, а уточнення даного терміну розкриває особливості суб'єктів конкурентних відносин, цілі та масштаби оцінювання. У науковій літературі виділяють низку різних взаємопов'язаних рівнів конкурентоспроможності (товар, підприємство, сектор, регіон, країна тощо). Даний взаємозв'язок проявляється в тому, що конкурентоспроможність суб'єктів кожного нижчого рівня є фактором конкурентоспроможності суб'єктів всіх вищих рівнів. У свою чергу, суб'єкти вищих рівнів створюють передумови забезпечення конкурентоспроможності суб'єктів нижчих рівнів. Синтезованим показником, який об'єднує конкурентоспроможність усіх рівнів й характеризує позиції країни на світових ринках, є конкурентоспроможність країни у глобальному просторі.

З позицій досліджень ОЕСР конкурентоспроможність країни визначається її здатністю у вільних та справедливих ринкових умовах продукувати товари та послуги, які відповідають потребам світового ринку, підвищуючи доходи населення [34]. Адже конкуренція є ключовим елементом ринкової економіки, що сприяє економічному зростанню, підвищує економічну ефективність, стимулює розподіл ресурсів та призводить до покращення показників ринку праці.

Аналітики Міжнародного інституту розвитку менеджменту (Institute of Management Development) акцентують увагу на тому, що «конкурентоспроможність національної економіки не може бути

охарактеризована лише ВВП та продуктивністю, оскільки економічні суб'єкти також повинні враховувати політичні, соціальні та культурні аспекти. Тому урядам необхідно забезпечити середовище, що характеризується ефективною інфраструктурою, установами та політикою, яка заохочує стійке створення цінностей підприємствам» [35, с. 3].

В умовах ринкових відносин конкурентоспроможність характеризує рівень розвитку суспільства: чим вища глобальна конкурентоспроможність країни, тим вищий рівень життя в цій країні. Дане твердження підкреслюється фахівцями Всесвітнього економічного форуму (WEF): «конкурентоспроможність країни – це сукупність інституцій, політик та факторів, що визначають рівень її продуктивності. Рівень продуктивності економіки, у свою чергу, відображає рівень добробуту, який може бути досягнутий в країні» [36, с. 11]. До базових факторів розвитку країн відносяться державні та суспільні інститути, інфраструктура, макроекономічна стабільність, охорона здоров'я та початкова освіта. Вища освіта та професійна підготовка, ефективність ринку товарів і послуг, ефективність ринку праці, розвиненість фінансового ринку, технологічна готовність та розмір ринку є підсилювачами продуктивності економіки. У свою чергу, факторами інноваційного потенціалу країни є рівень розвитку бізнесу та інновації» [36, с. 12].

Критичний аналіз теорій і концепцій конкурентоспроможності дозволяє стверджувати, що на сучасному етапі становлення світового господарства суттєво підвищується роль інфраструктури як одного з факторів, що визначають функціонування та розвиток усієї економіки, й одним з основних чинників підвищення спроможності країн до реального економічного зростання, як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі, є конкурентоспроможна виробнича інфраструктура міжнародних аеропортів.

Твердження, що конкурентоспроможність виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів взаємозалежна з глобальною конкурентоспроможністю і є однією з базових умов забезпечення ефективного функціонування світового господарства, підтверджена

дослідженнями WEF при розрахунку Індексу глобальної конкурентоспроможності (табл.1).

Таблиця 1 - Рейтинг країн за Індексом глобальної конкурентоспроможності та його інфраструктурна складова, 2017-2018 рр.

Індекс глобальної конкурентоспроможності	Країна	Показник якості інфраструктури	Показник якості виробничої інфраструктури аеропортів
1	Швейцарія	6	7
2	США	9	9
3	Сінгапур	2	1
4	Нідерланди	3	4
5	Німеччина	10	16
6	Гонконг	1	2
7	Швеція	19	15
8	Великобританія	11	28
9	Японія	4	26
10	Фінляндія	26	5
11	Норвегія	34	10
12	Данія	21	8
13	Нова Зеландія	23	22
14	Канада	16	12
15	Тайвань, Китай	15	43
16	Ізраїль	25	30
17	ОАЕ	5	3
18	Австрія	14	38
19	Люксембург	17	23
20	Бельгія	24	20

Джерело: побудовано автором за даними [36]

Як видно з таблиці, країни, які мають конкурентоспроможну інфраструктуру міжнародних аеропортів, є також лідерами за Індексом глобальної конкурентоспроможності, оскільки від якісної інфраструктури на території країн напряду залежить налагодження ефективних логістичних схем ведення бізнесу. Інфраструктурні мережі зменшують ефект дистанції, допомагають інтегрувати ринки, забезпечуючи необхідні зв'язки на міжнародних ринках, сприяють міжнародній торгівлі.

Висновки. Таким чином, дослідження особливостей категорії виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів, її ролі у світовій авіатранспортній системі, значення в системі забезпечення глобальної конкурентоспроможності вказує на те, що від рівня конкурентоспроможності виробничої інфраструктури міжнародних

аеропортів залежить місце, яке посідають аеропорти на світовому ринку авіаперевезень, а від цього, зокрема, залежить конкурентоспроможність аеропортового сектору, економічного регіону та національної економіки загалом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Базилюк Я.Б. Конкурентоспроможність національної економіки. – К.: НІСД, 2002. – 132 с.
2. Брикова І.В. Детермінанти міжнародної конкурентоспроможності національних регіонів в глобальному економічному просторі // Міжнародна економічна політика. – 2007. – Вип. 7. – С. 5-33.
3. Будкін В. Інноваційна модель розвитку національних економік // Економіка України. – 2010. – Вип. 6. – С. 65-75.
4. Лук'яненко Д.Г., Поручник А.М., Антонюк Л.Л. та ін. Управління міжнародною конкурентоспроможністю в умовах глобалізації економічного розвитку. – К.: КНЕУ, 2006. – 816 с.
5. Рибчук, А.В. Формування глобальної виробничої інфраструктури світового господарства: автореферат... канд. екон. наук, спец.: 08.00.02 – світ. госп-во і міжнарод. екон.і відносини. – К.: Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2010. – 32 с.
6. Хахлюк А.М. Інфраструктурні галузі у світовому господарстві // Світова економіка: підручник / За ред. А.С.Філіпенко та ін. – К.: Либідь, 2007. – С. 314 - 334.
7. Button K., Vega H. Globalization and transport (The globalization of the world economy series. – Cheltenham: Edward Elgar Pub., 2012. – 752 p.
8. Jouanjean M., Velde D., Balchin N. Regional infrastructure for trade facilitation. – London: Overseas Development Institute, 2016. – 102 p.
9. Ochieng E., Price A., Moore D. Major Infrastructure Projects – Planning for Delivery. – London: Palgrave, 2017. – 364 p.
10. Portugal-Perez A., Wilson J. Export Performance and Trade Facilitation Reform: Hard and Soft Infrastructure // World Development. – 2012. – Vol. 40 (7). – p. 1295-1307.
11. Shepherd B. Infrastructure, Trade Facilitation, and Network Connectivity in Sub-Saharan Africa. – London: Overseas Development Institute, 2015. – 37 p.
12. Сидоренко К. В. Теоретико-методичні основи формування і розвитку виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів / К. В. Сидоренко // Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право). – 2013. – №4. – С. 194-198.

13. Сидоренко К. В. Формування стратегії конкурентоспроможності виробничої інфраструктури на світовому ринку авіаційних перевезень / К. В. Сидоренко // Науковий вісник ужгородського університету. – 2015. – №46. – С. 21-28.
14. Ricardo D. The Principles of Political Economy and Taxation. – London: John Murray, 1817. – 333 p.
15. Smith A. An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations. – London: W.Strahan, 1776. – 568 p.
16. Heckscher E. The Effect of Foreign Trade on the Distribution of Income. In: Howard S. Ellis and Lloyd A. Metzler. Readings in the Theory of International Trade. – London: George Allen and Unwin, 1950. – p. 272-300.
17. Ohlin B. Interregional and International Trade. – Cambridge, MA: Harvard University Press, 1967. – 324 p.
18. Bertrand J. Book review of theorie mathematique de la richesse sociale and of recherches sur les principes mathematiques de la theorie des richesses // Journal de Savants. – 1883. – Vol. 67. – p. 499-508.
19. Cournot A. Recherches sur les principes mathématiques de la théorie des richesses. – Paris: HACHETTE LIVRE-BNF, 1838. – 198 p.
20. Робинсон Дж. Экономическая теория несовершенной конкуренции / Пер.с англ. И.М.Осадчей. – М.: Прогресс, 1986. – 472 с.
21. Чемберлин Э. Теория монополистической конкуренции / Пер.с англ. Э.Г.Лейкин ; Л.Я.Розовский. – М.: Экономика, 1996. – 351 с.
22. Clark J.M. Competition as a Dynamic Process. – Washington: Brookings Institution, 1961. – 501 p.
23. Шумпетер Й. Теория экономического развития. Капитализм, социализм и демократия / Пер. с нем. и англ. В. С. Автономова. – М.: Эксмо, 2007. – 864 с.
24. Hayek F.A. Individualism and Economic Order. – Chicago: Univ of Chicago Press, 1948. – 272 p.
25. Christensen C. The Innovator's Dilemma. – N.Y.: Harper Business, 2011. – 286 p.
26. Ким Ч. Стратегия голубого океана. Как найти или создать рынок, свободный от других игроков /Пер.с англ. И.Ющенко. – М.: Манн, Иванов и Фербер, 2017. – 336 с.
27. Gloor P. Swarm Creativity. Competitive advantage through Collaborative Innovation Networks. – Oxford University Press, 2006. – 207 p.
28. Mac Cormac A., Forbath T., Brooks P., Kalaher P. Innovation through global Collaboration: A new source of Competitive Advantage [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://moderntimesworkplace.com/good_reading/GRCollInnov/Collaborative.Innovation.HBR.07.pdf

29. Gardiner B., Martin R., Tyler P. Competitiveness, productivity and economic growth across the European regions [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www-sre.wu.ac.at/ersa/ersaconfs/ersa04/PDF/333.pdf>
30. Baldwin R., Venables A. Relocating the value chain: off-shoring and agglomeration in the global economy. CEPR Discussion Paper №DP8163 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.princeton.edu/~ies/Fall10/VenablesPaper.pdf>
31. Krugman P. Increasing returns and economic geography [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.brown.edu/Departments/Economics/Faculty/Matthew_Turner/ec2410/readings/Krugman_JPE1991.pdf
32. Porter M., Ketels C., Delgado M. The Microeconomic Foundations of Prosperity: Findings from the Business Competitiveness Index // The Global Competitiveness Report 2007-2008. – Geneva: WEF, 2008. – 51-81.
33. Портер М. Конкуренция. – М.: Вильямс., 2006. – 608 с.
34. OECD. Regulatory reform and competition policy [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oecd.org/eco/reform/>
35. IMD. What is the IMD World Competitiveness ranking? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.imd.org/uupload/imd.website/wcc/factor_breakdown.pdf
36. WEF. Competitiveness Report 2017-2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2017-2018>